

практики. Навіть з активним розвитком суспільства та появою прав четвертого покоління такий механізм не втрачає своєї ефективності й продовжує діяти, що свідчить про його ефективність і гарантує непорушність принципу верховенства права під час вирішення конкретних справ щодо обмеження прав людини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 № 995_015. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
3. Слінько Т.М. Правові підстави обмеження реалізації прав і свобод людини та громадянина. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/15153/1/Slinko.pdf>
4. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 02.10.2013 №995_004/ Верховна рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Самотуга А.В. Правомірне обмеження конституційних прав і свобод людини й громадянина: сучасний стан досліджень проблеми. *Право і суспільство: науковий журнал*. 2010. № 6. С. 72–76

Губіна С. І.,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
професійної освіти та управління освітніми закладами
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО Й СУМІЖНІ ПРАВА

Наука створює інструменти для технологічного, економічного та соціального розвитку. Однак в умовах глобальної проблеми масових “псевдонаукових” досліджень та “псевдонавчання” цей наслідковий зв’язок не

реалізується, що призводить до спотворення системи освіти. Одна з вагомих причин такого стану – недотримання норм академічної доброчесності, а інколи і просто їх нерозуміння.

Важливим є соціальний вимір проблеми академічної доброчесності. Розуміння власної відповідальності (чи безвідповідальності) за порушення норм наукової етики з позиції викладачів та здобувачів вищої освіти безпосередньо визначає сприйняття системи вищої освіти в Україні та формування системи цінностей у молоді під час навчання в закладах освіти.

Академічна доброчесність також є однією з дієвих передумов забезпечення якості освіти. Пошук шляхів, методів та інструментів підвищення рівня академічної доброчесності в освітньо-науковій спільноті є предметом наукових досліджень та дискусій. Зокрема, ґрунтовним є колективне наукове дослідження “Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених”, здійснене за науковою редакцією Н. Сорокіної, А. Артюхова, І. Дегтярьової [1]. Значну увагу автори приділили академічній доброчесності в середовищі молоді науки, у дослідницькій кар’єрі, а також організаційно-технічним та правовим аспектам. В умовах реалізації грантового договору з Посольством США в Україні було проведено ґрунтовне дослідження академічної чесності як основи сталого розвитку університету [2]. Змістовно проаналізувала правове поле протидії академічній недоброчесності Я. Тицька [3]. Категорійний зміст академічної доброчесності досліджено у праці О. Чумак [4]. Заслуговують на увагу і роботи Ю. Малогулко та М. Затхей [5], І. Тодорової [6], О. Семенов [7], Т. Іщенко, Г. Шишкіної, І. Ніколієвої [8].

Згідно зі статтею 42 Закону України “Про освіту” академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання і провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [9]. Напрямами досягнення академічної доброчесності відповідно до цього закону є: адекватність та добросовісність оформлення посилань у наукових текстах, дотримання

законодавства про авторське право й суміжні права, надання достовірної інформації та об'єктивність оцінювання результатів навчання.

У сфері участі України в світовій системі академічної доброчесності також відбуваються значні зрушення. Зокрема ще у 2016 році американські ради з міжнародної освіти в партнерстві з Міністерством освіти і науки України й за підтримки посольства США ратифікували Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP), учасниками якого стали 10 університетів. Даний проект передбачав реалізацію трьох компонент: створення суспільної підтримки академічної доброчесності (брендинг); розвиток навичок зі створення університетської бази з академічної доброчесності зі застосуванням міжнародних практик (освіта); норми та виконання норм на рівні університету й нормативні реформи на рівні міністерства.

Для більш наочного розуміння відмінностей у трактуванні академічної доброчесності в Україні й за кордоном А. Колесніков подав їх у вигляді таблиці [10].

Таблиця 1

Порівняння складових академічної доброчесності

Закон України “Про освіту”	Проект SAIUP
<ul style="list-style-type: none"> – посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; – дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; – надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну 	<ul style="list-style-type: none"> – кодекс честі навчального закладу; – етичні норми академічного середовища; – антикорупційні заходи; – дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; – високий рівень внутрішньої культури та свідомості;

<p>(науково-педагогічну, творчу) діяльність;</p> <p>– контроль за тим, як здобувачі освіти дотримуються академічної доброчесності здобувачами освіти;</p> <p>– об’єктивне оцінювання результатів навчання.</p>	<p>– повага до наукового дослідження;</p> <p>– боротьба з плагіатом.</p>
--	--

Із порівняння бачимо, що академічні цінності, запропоновані проєктом SAIUP, виходять за межі формального сприйняття освітньо-наукової діяльності, та формують ширший суспільний і соціальний простір.

Розуміння необхідності підвищення рівня академічної доброчесності серед здобувачів вищої освіти передбачає працю в двох напрямках: підвищення рівня академічної доброчесності професорсько-викладацького складу; формування системи важелів впливу на здобувачів вищої освіти.

Окремі аспекти підвищення рівня академічної доброчесності вже реалізуються, зокрема щодо протидії плагіату. Крім того, важливим є формування у всіх учасників освітньо-наукового процесу розуміння сутності академічної доброчесності й застосування окремих її важелів ще з першого курсу навчання. Крок у цьому напрямку – здобувачі першого курсу підписують декларації про академічну доброчесність, де буде зазначено розуміння сутності явищ списування, прогулів, недоброчесної поведінки, плагіату всіх видів та чітко прописано відповідальність за виявлені факти цих явищ. Зрозуміло, що це не дасть змоги повністю розв’язати проблему, однак створить додаткові можливості донесення до здобувачів важливої інформації і часткового корегування їх поведінки. Майже в усіх закордонних закладах реалізують документально затверджені програми щодо дотримання академічної доброчесності та відповідальності за її порушення. Їх назви різні (Кодекс академічної доброчесності, Політика академічної доброчесності, Кодекс академічної чи

наукової етики або честі тощо [4]), однак їхня сутність визначає систему академічної поведінки учасників освітнього процесу та відповідальність за її порушення під час освітньо-наукової діяльності.

Використання цього та ряду інших інструментів стимулювання підвищення академічної доброчесності сприятиме збільшенню довіри до української академічної науки загалом та підвищенню якості вищої освіти зокрема.

Список використаних джерел:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К. : Таксон, 2016. 234 с.
3. Тицька Я. “Академічна доброчесність” та “Академічна відповідальність” у забезпеченні якості освіти. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 192–195.
4. Чумак О. В. Концепт категорії академічної доброчесності у вищій освіті. *Теорія та методика управління освітою*. 2017. № 2 (20). URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v2_17/%D0%A7%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BA.pdf.
5. Малогулко Ю. В., Затхей М. В. Проблеми академічної доброчесності в вищих навчальних закладах. *Знання. Освіта. Освіченість* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. з різноманітних проблем сучасної освіти, 28–29 вер. 2018 р. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hcvt/all-hcvt/2018/paper/viewFile/3857/3456>.
6. Тодорова І. Психологічні чинники толерантності студентів до академічної недоброчесності. *Психологія і особистість*. 2019. № 2. С. 116–131. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2019.2.177352>.

7. Семенов О. Європейський та національний контексти академічної культури дослідника: досвід реалізації проекту ЕРАЗМУС+ЖАН МОНЕ МОДУЛЬ. *Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій: Україна Європейський союз: від партнерства до асоціації*. Луцьк, Терен, 2019. С. 320–330.
8. Іщенко Т. Д., Шишкіна Г. В., Ніколаєва І. В. Академічна доброчесність як складова забезпечення якості освіти. *АгроТерра*. 2018. № 2 (5). С. 19–23.
9. Про освіту: Закон України від 5 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 12.06.2022).
10. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2019. Вип. 24. С.122-129.

Дзевелюк М. В.,
кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри публічного управління та адміністрування
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ВПЛИВ СЕРВІСНОЇ МОДЕЛІ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна держава існує в умовах докорінної трансформації її функціональної структури. Потреба участі в глобальному управлінні, домінування горизонтальних комунікацій над вертикальними, розмиття кордонів, функціональне делегування та багато інших феноменів, слугують яскравим свідченням на користь того, що традиційні уявлення про те, якою є ця функціональна структура, втрачають свою евристичну цінність. Саме втрата державою функціональної монополії веде до появи нового типу держави, який якнайкраще відповідає потребам сучасного суспільного розвитку, — сервісної держави.